

Universal Declaration of Human Rights - Ditammari

© 1996 – 2009 The Office of the High Commissioner for Human Rights

This HTML version prepared by the *UDHR in Unicode* project, <http://www.unicode.org/udhr>.

Oniti ba we a kpenniti kutenku yandú

Yetanfote yie yie me

Ti do kenye ke tú dɛɛ te ke sakesake yi bo ke kutenku naati tipiti timɔ̀, dɛ tú omɔ̀ yi do nke di otɔ̀ muwɛrimu ɲo kpere yínke,

Ti do kenye ke tú isake ɔ̀ɔ̀ nyo di peite koo mɔ̀ wee wɛnte ke ndo bee ite koo wuu, ke yɛ ti bo yime ke nkari ke dɛ tinaati ke ti naa tiɔ̀ti, ke ba nde ti me mba yo mesemme, oniti ti dɛ ɲmanti, dɛɛ tú kete,

Ti do kenye ke tú oniti ne oniti ɲme, ti tũ mbo nde mu titɔ̀be, ociiri nde okperi ko okperi dɛ ociiri, ke yɛ dɛmɔ̀sikaandɛ kɔ̀ nde cooti yínke,

Ti do kenye ke tú initi wuɔ̀ nyimɔ̀ do kenkàri ke naati keyɛ itɔ̀be kpei,

Ti do kenye ke tú initi wuɔ̀ kutenku yandú deneni dɪpatri keparku dɪ myɛɛke ne oniti ba we, kó dɪyetri ke tú oniti pokua oniti dɔ̀ua, ɔ̀mɔ̀ yi cãã nne otɔ̀; ke dɛɛ te ke iwuɔ̀ nyimɔ̀ do nkewɛnne ke mpĩ kebeu ne dɛ bo naatime tipiti timɔ̀,

Ti do kenye ke tú yeheke ye mɔ̀ ye kari kewɛnne mu kutenku yandú ko dɪtinni kɔ̀be ketú ti do ke nde menke weti dɛɛ cɛnke tukune oniti kó mufommu ne o borime,

Ti do kenye ke tú ti bo wɛnne me dinnu maɔ̀ima dɛɛ tukune oniti kó mufommu byeeke dɛɛ bo nte ke ti baa yete kuce,

Iwuɔ̀ nyimɔ̀ kó dɪtinni dɪdyɛɛɛ piɛku ke heu ketú

Oniti ba we, a kpenni ti kutenku yanda tu:

Iboti imɔ̀ ne itensaake imɔ̀ do nkewɛnne dɪnuu kepĩ ndɪpatri dɪi ko tinaanti ne i yemme kepã itɔ̀be itye nde yínke ke nyɛ dɛɛ túme oniti ko mufommu yeheke yemɔ̀ dɪwɔ̀me; oniti ba we, a cɛnke bo dɪl hei, a do nke ti nyɛ ke ti kpenni.

Ditanfɔ̀tri 1

Oniti ti pei nde omɔ̀ yi kpaatri otɔ̀, ke yɛ oniti ba we, o yi do nne fehɔ̀fe; o mɔ̀kemu mecii kehã meyemme. Ti tú ne do kenye ti tɔ̀be mbe ke yie mii ba nkwuɔ̀ ko otɔ̀ dɔ̀u.

Ditanfɔ̀tri 2

Oniti ba we: oniti sɔ̀ua, o peia oniti sɔ̀ua, oniti pokua, a cɛnke tú wee boti, a feu tekote dɪbɔ̀ ndaa, a dɔ̀u nkuyie mmaku botinkua nkua, a tũ ɲwee peɔ̀itɪk boti cɛn kaa, a kari ke yũmpuraa, a do nɛdawanfe nɛa, a tú kuhɔ̀uku nkua, dɛ yi do ɲomɔ̀ bo dɛ ciite a kpere yínke.

Ke wɛtike, ba kaa hei túdɪ ke domme, omɔ̀ yi do ke nda kɔ̀nne ke ɲmanti o bo dɛ byɛeti a yienni mɛɛ kpei noyɛɛ nyoo cyɛɛ.

Ditanfɔ̀tri 3

Oniti ba we, a niti tɔu yi ɔo nke ɔaa kakii ke ɲmanti o bo ɔa tanneme kufɔtitenniku.

Ditanfɔtri 4

Omɔũ yi ɔo nkeɔɔ otɔu kuɔaaku ke ɲo senni; oniti me nyi mɔke muwɛrimu o bo fiteme otɔu koo naa nku ɔaaku.

Ditanfɔtri 5

Omɔũ yi ɔo mbe ɲo ɔuku sɔntike fɛpaɔpyefe tɛme, ɲo me nyi ɔo nke nɛuri kukpetinkú kɔmme ke cɛrme.

Ditanfɔtri 6

Oniti, a cɛnke bo kee byeeke a ɔo kenyɛ ɔee ci ne ɔee yi ci koomɔũ ba ɔa soute.

Ditanfɔtri 7

Dikotinuú tú tímɔũ kó kuɔɔpiku nku. Okoti, ɔebire, onitiɔou onitipoku, okpaati, ociiri kuhɔuku, ba wuo, ɔikotinuú ɔii o kɔnke.

Ditanfɔtri 8

Koomɔũ sente ɔikotinuú ke ɔaa wɛnte, a baa yi hũti hũti; a bo o tɔ tibeenti nti ke ɔe kó tinaantii ke nkú.

Ditanfɔtri 9

Be baa na ke sɔnte kepi ɲomɔu ko o kpetine yoo ko o ɔenne ɔihe.

Ditanfɔtri 10

Oniti ba we, ke be ɔaa yu tibeenti yoo be ɔa pi nne timati, ɔibeentɔnni kɔbe ɔo nke ɔaa bekemu ke ya ɔeɔomme ke ne na ke tikwuɔ.

Ditanfɔtri 11

1. Ke be tú omɔũ caare ke mu nyi o bekene keya ke mɔmmwɔɔ ɲme yoo siyaabisi nsi o tu mmu yi yɛ timati tibeenti ti bo tibatɛ.

2. Oniti kaa caare ɔemare ke sɔ nke ɔikotinnu kó ɔipatri yi tú ɔe ci, a yi ɔo nketa ɔitou; ke ɔe me mbaa sɔ mbe ɔo nkeyetoo keywɔɔ ɲa to ɔeyinke be ɔɔke baa tɔnte.

Ditanfɔtri 12

Omɔũ yi ɔo nketa we yi te tiinaan ti myeeke, keyɛ, ɔe ɔɔ me nyi kaa wɛnte otɔu ke ɔe yaa naa nne ɔikpanni. Dikotipatri me nnaa mmu kekpa nɔeyinke ke ɔe you.

Ditanfɔtri 13

1. Oniti ba we, a bo na keyite ke ncenti a yemme ɔɔme kaa peensiri ɔii hei a kàri.

2. Kaa me nyite kekɔte kee byeeke, ba ɔiihei kece, nkeɔee a bo na kekonnimu ɲa cyee, a ɔo ɔiimɔnni.

Ditanfɔtri 14

1. Ke be daa dɔ meyei ke daa harine ba a yi mɔke dɔfɔtɔɔ a bo na keyite kekɔte kesɔre a me ndɔ diihe; dɛ kɔ dɔihe kɔbe me nyi dɔ nke daa beti.

2. Be me ne yi yɛ kaa yeke ke be da kwuɔ nne tipiiti timɔũ, be nda wuo kaa dɔɔri a dɔme.

Ditanfɔtri 15

1. Fɔ nɔniti, a ba nfou ke bo ke yi yɛ a boti tuku.

2. Omɔũ yi dɔ nke yetene sɔntike nɔtɔu o kɔ kuboti tuku; ke weeme nne dɔ ne omaa o bo namu ke naanne kuboti teku.

Ditanfɔtri 16

1. Oniti, kaa cɛnke baa nkɛdee, a bo na kepwoke yoo a yenke a me ndɔwe ke dɔ hɔnne tɛcyɛɛte. Oniti ne o poku, omɔũ yi dɔ kensei otɔu fɛnɔnfɛ ke nkemmune dɔ bo yate dɔiyie ke nsa ke dɔborime yi maa.

2. Onitidɔu ne oniti poku ke be ti nake ti kwuɔ otɔu mɔu tenke yi dɔ ke nkɔ ke firi bɛcwooke kɛfi ke dɛ fi.

3. Ne yaaro tɛcyɛɛte tɛ baa kɔti ke tɛcyɛɛte yi bo kunaamunku yi bo kuboti me nyi bo.

Ditanfɔtri 17

1. Oniti ba we, a bo amma ndaa, dɔ sũmaa, omɔu yi dɔ nke nkɔnne otɔu o kperɛ yĩnke.

2. Omɔũ yi dɔ nke sɔnte kɛfeete otɔu kperɛ ne muwɛrmu.

Ditanfɔtri 18

Oniti ba we, omɔũ yi dɔ nke nda kɔnne a yemme me nɔti kpei; omɔũ ba nda kɔnne a dɔumme kuu nyeinku yoo a feume muu ntentaa yoo a yi dɔumme kuyie maku amɛ nyi feume mutaã mamu kpei kaa dɔ ketike, a bo youmu kuyindɔummu maku kɔ mɛborime ke twote meteme; a bo amaa ndaa, di sũmaa, dɔkɔmbɔɔti yi dɔ nke ndwo dɔ bo ndɔumme dɔkɔ kuyie dɔdɔku yoo dɔ ndaku mɛkwuɔ ndi bɔke kepaã nsikoo bɛcirbɛ, ke haa dɔkɔ yɛbaa nke twonko itye ndibi, ba oniti kaa bɔ kɛe byɛɛke.

Ditanfɔtri 19

Ba we, kaa yemme hɔti a bo na ke ti beimmu omɔu me mba na ke daa kɔkene tiyĩnke; ba we, a bo na kɛbeke a dɔti na ninte kɛe byɛɛke, ke ti two na me ndɔwe ne a ninte tii naanti kɔ kuboti.

Ditanfɔtri 20

1. Oniti ba we, a bo namu kewɛnne ketiinne a kɔbe a me ndɔbe ke dɔ nake dɔ kpeti; a bo namu ke mbo dɔtinni a me ndɔri myɛɛke, dɔndi yemme cɛnke ba na tiyɛiti, dɔ cɛnke ba ndɔri meyei.

2. Omɔũ yi dɔ nke tanne otɔu dɔtĩn ni mari myɛɛke ne muwɛrimu koo yemme yi dɔdɔ.

Ditanfɔtri 21

1. Oniti ba we, a dɔ nke ndakemu a hei kɔ mufommu byɛɛke kɔ tinaanti ba kaa yi ha dɔtĩnni dɔi tɔ kuteku dɔmyɛɛke; a dɔ ke ntee n nemu bɛe pĩ nne dɔmɔũ dɔi kɔ dɔyɛtri.

2. Ba we, a bo namu, ke nsa kaa kɔbe cɛnke daa dɛite, kɛmpĩ na hei bo ncenti mɛe boti ke dɛ nsie mutɔmmu yĩnke.

3. Bekpaatibe dɔ ke ndɔɔri siheikembii dɔ mee borime dihei myeeke; yepate yee tu ndo nke nii ewɔ weti weti ba bɔkebɔke ba mbo, ke na keceete dɔtinni kotri kekanne dɔpanni. Deko mupaticɔrimu mɔnni, omɔu yi dɔ ke nkɔɔnne otɔu ke fiinko o yemme, keye dihei kɔ meborime yi tɔ omɔumaa kɔmmɛ, omɔukoo nmeete me nyi tɔ otɔu kou.

Ditanfɔtri 22

Oniti ba we, fɔ teheikembite a tɛnke yi dɔ kewete ke nsenni nacyee; tidawanti yi kpa a nne dɔ nke yetoo kemɔte a kperɛ kepete itye nyii bo nte kaa na kenye dee ci ne dee yici; demɔu memme dee bo nte kaa naa noniti keye a fei yekeke tɔ ndo nke ntee nyetɔbe dedebyeeke. Oniti, kaa me nyi cote be ɔɔ yi ndaa too titɔuti.

Ditanfɔtri 23

1. Ba we, a dɔ nke mmɔke mutɔmmu na pimmu, ke waa na dɔmu ke mpɔ ke de daa naati; omɔu tu nyi do nke nkpa mutɔmmu.
2. Bee pɔ mmutɔmmu mamumaa ke bekuute ma, be tɔnfeinti dɔ nke mmamu.
3. Wee cɛnke pɔmmu mamu, o dɔ nke cu o kɔnyonku; keye dee bo nteme koo na ke nfou ne o cyete kɔbe ke ba naari.
4. Ba we, kaa dɔ a bo namu kewennene betɔmpitibe tɔbe ke di hɔnne yentɔntire ke nmɛ ndinuu kefeete dɔmaa.

Ditanfɔtri 24

Oniti ba we, a dɔ nke nii cote mutɔmmu kehompe kekote tikweiti; a yi dɔ nke nii mpi mutɔmmu kukpetinku tehompute be me mbaa keete a dɔiti.

Ditanfɔtri 25

1. Oniti ba we, a dɔ nke nfou ke de wenni kaa kɔntii nnaati, fɔ ne na cyete kɔbe; a ne bo na kaa fommu nmenni kaa yimake a yommaa a yi mɔke tiyaati, a yi mɔke a dɔudɛ, kaa me mɔ na ba na ketaa nanaa. Wee mɔnte mutɔmmu, wee mɔ, kuhɔuku, okupoku yoo okudɔu, opokoti yoo odakoti, ticite dekewe, wee cenbo mesemme myeeke be yi dɔ nkɔ yoo demyeeke koo nfeuri.
2. Ti dɔ nke dɔ kenye tisaponyɔti ne tibi kpɛi mesaaibi imɔu: opopɔpɔri kpɛia, ipocutebia, ipocɛmbia, ba i, i yi dɔ nkensenni.

Ditanfɔtri 26

1. Oniti ba we, a dɔ nkentye, ke na kepete mecii. Omɔu yi dɔ nkeyieeti ke na ketanne o bire dakɔɔri sampɔu. Ibi imu demare yi dɔ nke baa ta dekɔ dakɔɔri. Dakɔɔribe bebebii bee myeeke mutɔmmu dɔ nkepite tipiiti timɔu ndi; bee ko yepate kpente kpenke ke dɔ mbee ta dakɔɔri odyeebe bemɔu be bo na ketamu ke be cɛnke dɔ.
2. Dakɔɔri dɔ nketwo ndebire itye nke de benke de bo ime kenaa noni ti keye oniti ba we, a dɔ nke nkpeni ti mufommu myeeke. Dakɔɔri dɔ nkedɔɔ ke benitibe kee betɔbe tɔmu ke bonkune beyemme kekwo mbetɔbe mesemme, ke iboti imɔu kutenku yandɔ ndo itɔbe, ke initiboti kutenku yandɔ kɔ dɔtinni didyɛeri dii me nari ke dɔ kepau nyekpare ke dii na ke yepau nke kutenku narke tipiiti timɔu.
3. Ibi yembe bee dɔke dɔ nkenye weti weti bebi dɔ nkepete iitye ne i dɔ nkebebii muutɔmmu.

Ditanfɔtri 27

1. Oniti ba we, be ɔɔ da bantene a ko kuboti kɔ meborime; a dɔ nkebaa: nte dɔfɔnni, nte dɔkɔtri me ndomme. A dɔ mbee daatwo mecii kaa munkɛ metwo mbetɔbe ke kutenku nnaati kedimɔu dɔpete mesaa.

2. Be tú oniti centine ɲo sɔu; obaribenti me nyi yari ohauti. Oniti tú mpĩnne mu o mu nyo nne.

Ditanfĩtri 28

Dipatri ɔiɔyɛeri ɔii ntú ba we, o ɔo nkeyetoo mu ke bɔkebɔke ba mbo kupiku maku; ke memme ɔɔke ti ba na kepete mesaa.

Ditanfĩtri 29

1. Oniti ba we, kaa poo ɲaboti yoo ɔitinni a bo ɔii myẽẽke a nyẽ kaa poo ɲamaa ndi.

2. Omɔũ yi ɔo nkeɔɔ otɔu o yi ɔo ke bæ wee ɔɔɔre omɔmmwɔɔ, keyẽ oniti ne oniti ɲme ke ti ɔo nkenvari ke wẽte keɔe titɔbe.

3. Fɔ wee yi ɔo mekɔmmɛ a bo ntũ seɲme kutenku yandú kó ɔipatri ɔiɔyɛeri me nyẽ nde ndomme.

Ditanfĩtri 30

Dipatri ɔi myẽẽke, tinaanti mati yibo ke ndonne ɔihe i mari, ɔitĩni mari yoo oniti ɔo o tisenkri, kennau kewãa ɲwãa, ke faari faari ke hati bɔkebɔke. Oniti ba we, a kpenni ti kutenku yandu.
